

Najaarsbloeiers

Inleiding

Na juli/augustus neemt de bloemenweelde in tuinen geleidelijk af. Met een goede keuze aan beplanting is echter tot de eerste nachtvorst van bloemen te genieten, al wordt het wel wat minder uitbundig.

Eenjarigen die buiten, in de volle grond gezaaid worden hebben een deel van de zomer nodig om zich te ontwikkelen van zaad tot bloeiende plant. Pas in de loop van de zomer zijn we zover ontwikkeld dat ze aan bloeien toekomen.

De hieronder beschreven planten hebben hun bloeiperiode in de maanden augustus, september en oktober. Veel hangt echter af van het weer. Een hete droge zomer zorgt ervoor de meeste planten eerder uitgebloeid zijn dan anders, harde wind en regen beschadigen vooral de hogere planten en vroege nachtvorst maakt korte metten met de eenjarigen. Kortom, behalve een gevarieerde keuze is het vooral ook een kwestie van geluk met het weer hebben.

Perkplanten

In het voorjaar wordt allerlei perkgoed aangeboden. Dit zijn laagblijvende eenjarigen die het goed doen in bloembakken en vooraan in de border. Veel soorten bloeien de hele zomer. Enkele overbekende soorten maar wel aanraders vanwege hun lange bloeiduur zijn afrikaantjes, gazania's, begonia's en vlijtig liesje. Gebruik van afrikaantjes de lage, enkelbloemige varianten (Tagetes nana hybriden). Deze hebben ook aantrekkingskracht op vlinders. Gazania's zijn echte zonzonbidders. Zodra de plant in de schaduw komt, sluit de bloem. Wil deze plant in de herfst nog doorbloeien dan moet ook de herfstzon nog bij de plant kunnen komen. Begonia's en vlijtig liesje bloeien ook lang door, vooral als de uitgebloeide bloemen regelmatig weg worden gehaald. Scheefkelk (Iberis) bloeit volop in mei. Wordt echter laat gezaaid, in juni, dan bloeit ze in september.

Eenjarigen in de border

In hogere borders maar ook in de bloementuin is de keuze aan najaarsbloeende eenjarigen groot. Cosmea's worden ruim 1.50m hoog en beginnen in augustus te bloeien. Vers geplukt en snel in het water gezet zijn het ook dankbare snijbloemen. Bovendien stimuleert het plukken de bloei. Minder bekend dan de hoge, roze/wit bloeiende variëteit 'Sensation' is de lage oranjebloeiende 'Sunset'.

De Nederlandse naam van Cleome is kattesnor. Het is een stevige, struikachtige eenjarige die in augustus begint te bloeien. Kijkend naar de bloem wordt de verklaring van de naam al snel duidelijk. Doordat de plant breed vertakt is wel flink wat ruimte nodig. Liefst op een zonnige plek.

Overbekend is natuurlijk Lathyrus. In het voorjaar gezaaid langs een hek of rijshout is het ook zo'n plant die rijker bloeit naarmate er meer van geplukt wordt. Afhankelijk van het moment van zaaien bloeit de plant tot ver in de herfst.

Natuurlijk mag de zonnebloem niet ontbreken. Door vanaf begin april met tussenpozen tot eind mei te zaaien kan de plant een groot deel van de zomer blijven bloeien. Ze zijn er in verschillende kleuren van lichtgeel tot donkerrood.

Voor de laatste variëteit 'Avondzon' bloeit lang door. Dat komt door de vele zijscheuten die, hoewel steeds kleinere, bloemen blijven maken. Als de eerste nachtvorst niet al te zwaar is kan dat tot diep in november nog doorgaan. Wat ouderwetse droogbloemen zoals strobloem beginnen in augustus te bloeien en kunnen daar onder milde weersomstandigheden lang mee doorgaan. Ook blijven ze gedroogd in huis lang houdbaar. Andere droogbloemen die ook vrij lang doorbloeien zijn statice en papierbloem (Xeranthemum). Juffertje in het groen (Nigella damascena) blijft in uitgebloeide vorm aantrekkelijk door de sterk opgeblazen vruchten. Ook zinnia's en asters blijven lang doorbloeien.

Een leuke, in het oog springende curiositeit is de wonderboom (*Ricinus communis*), die in een zomer twee meter hoog kan worden en ook wel tot bloei komt. De grote gespikkelde bonen kunnen het beste binnen worden voorgezaaid. Op een zonnige, beschutte plek achterin de border vult de plant in de nazomer de gaten op als langzamerhand planten uitgebloeid raken. Uit de pitten wordt trouwens wonderolie gewonnen. Reuzenspringbalsemien bloeit volop in september en oefent sterke aantrekkingskracht op kinderen uit. Wat is er ook leuker dan de zaden weg te laten springen. Behalve voor kinderen is het ook een zeer attractieve plant voor hommels. Natuurlijk Oostindische kers niet ontbreken. Zowel de lage als klimmende soorten zijn vrolijke en dankbare bloeiers die vaak pas in de nazomer tot volle ontwikkeling komen. De fraai gevormde bloemen zijn trouwens eetbaar, ze smaken wat nootachtig en pittig, als decoratie op de sla zijn ze de moeite waard. Meteen met de eerste nachtvorst storten ze helemaal in. Van de ene op de andere dag zijn ze dan slap en zwart.

Vaste planten

Alleereerst natuurlijk de herfstaster. Die doet zijn naam eer aan, door in september te beginnen met bloeien en tot de eerste vorst doorbloeit. Herfstasters zijn er in verschillende kleuren en zowel hoog (+/- 1 meter) als laag (30- 40 cm). Het zijn echte aanraders in de ruïen, vooral omdat ze in deze tijd van het jaar waarin de hoeveelheid bloemen voor insecten sterk afneemt een zeer aantrekkelijke voedselbron voor vlinders zijn. Een andere late bloeier die aantrekkelijk is voor vlinders is de *Eupatorium purpureum* 'Atropurpureum'. Deze hoge (1.50 – 2m) bloeier laat zich, mits er voldoende ruimte is goed combineren met de eveneens fors uitgroeiende en geel bloeiende Griekse alant (*Inula hellenium*). Ook is het nu volop de tijd voor herfstchrysanthen en de hoge, geelbloeiende *Rudbeckia*. Guldenrode bloeit in augustus en september met gele pluimen. Net als de overblijvende zonnebloem (*Helianthus*) heeft deze wortelstokken en hoewel beide een aanrader zijn, moeten ze wel op een plek staan waar voldoende ruimte is, anders moeten deze woekeraars aardig in bedwang gehouden worden.

Hemelsleutel is een vetplant met een hoogte van ongeveer 30 centimeter. Bloeit in september/ oktober meestal donkerrood, hoewel er ook witte en groengele varianten zijn. Een mooie polvormer in de zonnige border, tevens zeer aantrekkelijk voor bijen en hommels.

Een vaste plant die flink uit de kluiten kan wassen is de Japanse duizendknoop. In de winter sterven de dikke stengels af en in het voorjaar komt de plant uit wortelstokken weer op. In september begint de schitterende bloei van rechtopstaande, witte trosjes van bloemen. Doordat de takken wat horizontaal buigen lijkt het een presenteerblad voor de bloemen. Hoewel de bloei fraai is, is het ook een flinke woekeraard, die vanuit tuinafval vaak verwildert. Eenmaal in de tuin raak je hem niet meer snel kwijt.

Bruidsluier is een ander lid van de duizendknoopfamilie en is ook een onstuimige groeier. De wat warrige klimplant bloeit in september rijker met trosjes kleine witte bloemen. Vooral om een schutting of hek snel te laten begroeien is bruidssluier heel geschikt. Houd echter rekening met de groeikracht, na enkele jaren zijn ook in de buurt staande bomen en struiken aan het zicht onttrokken.

Klimop is zo'n beetje de laatste bloeier in de tuin. Pas in oktober gaan de op ronde bolletjes geplaatste groengele bloemen open en blijven de maand november doorbloeien. Voor insecten vormt dit, zo laat in het seizoen, de laatste voedselbron.

Herfstbloeiende anemonen worden halfhoog en bloeien vooral in wit en roze.

De alleraardigste herfstbloeier is wel de herfsttijloos, die op een groot uitgevallen crocus lijkt. De vrucht rijpt ondergronds en komt in het voorjaar samen met het blad te voorschijn. Aan die ongewone volgorde van groeien en bloeien dankt de plant zijn naam.

Kuip- en balkonplanten

Kuipplanten zijn vorstgevoelig en moeten binnen overwinteren. Tot ongeveer half oktober, afhankelijk van wanneer de eerste nachtvorst komt, bloeien ze rijk. Het zijn blikvangers in kleine tuinen, op balkons en terrassen.

Fuchsia's zijn er in veel uiteenlopende kleuren en vormen. Hangend in bakken, op stam, kleine struikjes. Juist die verschillende mogelijkheden maken het voor de liefhebber aantrekkelijk. Overigens zijn er ook verschillende min of meer winterharde fuchsia's die met wat afdekken en aanaarden de winter doorkomen. Een kuipplant die de laatste jaren sterk in opkomst is, is de Brugmansia met zeer grote, hangende bloemen. Deze kan vrij fors worden, met gemak twee meter. Het is familie van de inheems doornappel (Datura). "Gouwe ouwe" onder de balkonplanten is wel de Pelargonium, beter bekend als geranium. Ook deze kan doorbloeien tot eind oktober. Voor alle kuip- en balkonplanten geldt dat ze in de zomer veel, bij warm weer twee keer per dag, water nodig hebben en dat het weghalen van de uitgebloeide bloemen de bloei verlengt. Voor het overwinteren is een koele, lichte plek nodig.

Kleurige bessen

De herfst markeert de overgang van zomer naar winter. Allerlei bessen zijn nu rijp, ze geven de herfst kleur en sfeer. Een aantal soorten houden vrij lang hun bessen en blijven tot in de winter kleurrijk. Kardinaalsmuts komt in het wild ondermeer in de duinen voor en is ook een aanwinst voor de tuin. Het is een bescheiden groeiende heester, met zeer opvallende vruchten. De onrijpe vrucht is gesloten en kleurt langzaam rood. Dan opent zich de vrucht en komt de feloranje bes naar buiten, en hangt een klein beetje onder de in vieren gespleten, rode vrucht die als een hoed boven de bes blijft zitten. Een wonderlijke kleurencombinatie.

Callicarpa is een saaie onopvallende struik, zolang er blad aan zit. Pas als het blad eraf is, vallen de knalpaarse bessen op.

Gelderse roos is een wat slappe struik, die bij voorkeur tussen andere struiken groeit en zo steun heeft. In een haag is het een heel geschikte plant. De bessen worden helderrood en blijven lang zitten. Uiteindelijk worden ze wel gegeten door vogels, maar meestal pas laat in de winter. Kleinere struiken zoals Pernettya mucronata houden ook hun bessen tot diep in de winter. Wel moeten hiervan zowel vrouwelijke als mannelijke planten aangeplant worden. Omdat de plant tweehuizig is, en mannelijke en vrouwelijke bloemen op aparte struiken zitten komen er anders geen bessen aan. Hulst is ook tweehuizig en houdt de bessen heel lang, tot na kerst. Sierappeldsvormen kleine bomen met appeltjes die goed vorstbestendig zijn en pas laat door vogels worden gegeten.

De lampionplant is attractief doordat de vruchten verstopt in het helderrode lampionnetje nu goed zichtbaar worden. Door de wortelstokken kan de plant wat woekeren maar de aantrekkelijke vruchten maken veel goed.

Niet alleen bloeiende planten geven kleur aan de tuin, maar in het najaar natuurlijk ook de herfstkleuren. Een solitair staande japanse esdoorn die spectaculair rood kleurt, een geel wordende Rhus typhina, wilde wingerd die rood kleurt, maar ook op bescheidener schaal geven sierkolen, juist vanaf het moment dat de nachtvorst een einde maakt aan de eenjarige, met hun decoratieve blad kleur aan de tuin.

Wilde planten

De meeste wilde planten zijn nu uitgebloeid. In bermen zijn het vooral de composieten die de dienst uitmaken. Vooral het hoog opschietende geelbloeiende boerenwormkruid is overal te vinden. Het is een oude artsenijplant, die weinig eisen stelt, maar wel een zonnige standplaats waardeert. In een weinig gemaaid grasveld of in een wilde plantenborder is het een waardevolle plant, die echter wel een lichte neiging tot woekeren heeft.

Een andere vertegenwoordiger van dezelfde familie is het wit, soms roze, bloeiende duizendblad. De naam komt doordat de blaadjes zeer fijn ingesneden zijn. Het is de wilde broer van de gekweekte geelbloeiende 'Achillea'. Van de schermbloemen bloeit de pastinaak nog, herkenbaar aan de gele bloeschermen. Vroeger werden de wortels van pastinaak ook wel gegeten. Aan de moeraskant bloeit kattestaart, al wordt dat na augustus wel minder. Ook het leverkruid, het wilde familielid van de tuinplant Eupatorium purpureum bloeit nog volop. Voor tuinen met een moerasachtige begroeiing of slootkanten een aanrader, omdat de plant grote hoeveelheden vlinders aantrekt.

Tekst: Machteld Klees